

افق‌های جدید در عرصه نرم‌افزارهای قرآنی

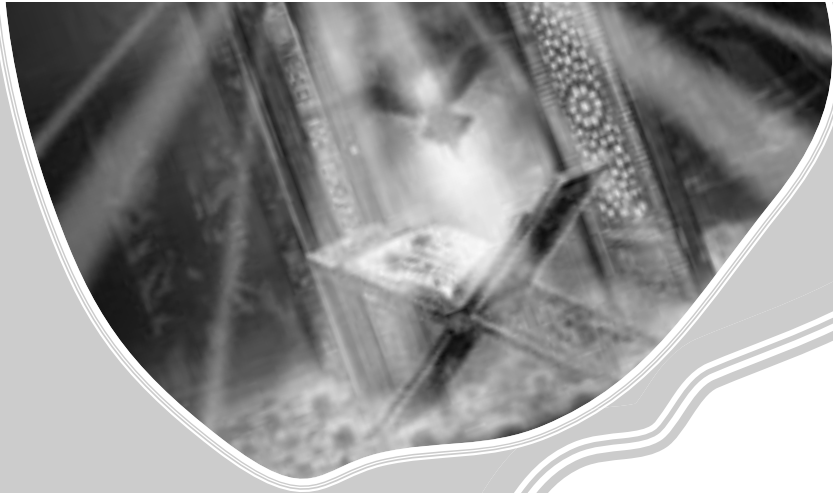
اندیشه تولید نرم‌افزارهای قرآنی و ارائه نسخه‌های الکترونیکی از قرآن یکی از انگیزه‌های اصلی گرایش مسلمانان به فناوری رایانه‌ای جدید بود تا آنجا که به جرأت می‌توان گفت نخستین نرم‌افزار اسلامی یک نرم‌افزار قرآنی بوده است. اهمیت ویژه قرآن کریم و جایگاه بلند آن در نزد آحاد مسلمین از یک سو و موقعیت منحصر بفرد قرآن در پژوهش‌های دینی به عنوان اصلی‌ترین منبع استنباط گزاره‌های دینی از سوی دیگر موجب شد که اکثر تولیدکنندگان نرم‌افزارهای اسلامی طراحی نرم‌افزارهای قرآنی را در دستور کار خود قرار دهند. از طرفی گرایش‌های مختلف تخصصی و عمومی به قرآن همچون تفسیر، ترجمه، قرائت، تجوید و... نیز موجب شد تا نرم‌افزارهای قرآنی از گوناگونی و آمار افزونتری نسبت به سایر نرم‌افزارهای اسلامی برخوردار باشند. و نمای تازه‌ای از نهضت بازگشت به قرآن را در عرصه انفورماتیک اسلامی به نمایش بگذارند اما این حرکت مبارک با همه نقاط قوتش در ادامه راه با آسیب‌های چندی مواجه است.

نخستین آسیب در گرایش بیش از اندازه به موضوعات عمومی و عامه پسند است اگرچه این امر در گام‌های نخست از محاسن نرم‌افزارهای قرآنی به حساب می‌آمد و به برآوردن نیازهای عموم علاقمندان قرآن توجه داشت اما در ادامه موجب اشباع بازار از انواع لوح‌های فشرده صوت و لحن و تجوید و قرائت قاریان مختلف شد که هر یک به عنوان یک نرم‌افزار جدید قرآنی ارائه شد. اما نرم‌افزارهای تخصصی را آسیب‌های دیگری تهدید می‌کند که مهم‌ترین آنها همه‌جانبه‌گرایی و شهرت‌گرایی در منابع است. بدین معنا که در این نرم‌افزارها علاقه به ارائه (همه چیز در یک CD) به وفور مشاهده می‌شود بگونه‌ای که در اکثر آنها بخش‌های ترجمه، تفسیر، قرائت و... یکجا مشاهده می‌شد و از سوی دیگر در ارائه منابع قرآنی تنها به منابع مشهوری همچون تفسیر المیزان و نمونه محدود می‌شدند.

ناگفته نماند آنچه به عنوان آسیب نرم‌افزارهای عمومی و تخصصی ذکر شد در سالیانی که نرم‌افزارهای قرآنی در ابتدای راه قرار داشتند به عنوان یک ویژگی قابل تحسین برای آنها به شمار می‌رفت. اما باید توجه داشت که در دومین دهه تولید نرم‌افزارهای قرآنی باید بدنبال گشودن باب‌های جدیدی بود و با نگاه دیگری به تولید نرم‌افزارهای قرآنی دست زد.

راهبرد جدیدی که می‌تواند افق‌های تازه‌ای در تولید نرم‌افزارهای قرآنی بگشاید از عناصر و مؤلفه‌های متعددی برخوردار است که کارشناسان فن باید با کنکاش و پژوهش به ترسیم ابعاد مختلف آن بپردازند. اما بطور خلاصه می‌توان گفت که یکی از راهکارهای برون رفت از وضعیت فعلی آن است که بجای آنکه در

طراحی اینگونه نرم‌افزارها، تمامی مباحث و مطالب مرتبط با قرآن را در یک کل ببینیم و از دریچه عام و شامل به آنها نظر کنیم باید بسوی نگرشی تخصصی و جزئی میل پیدا کنیم و نگاه کلی به قرآن را حداقل به دو نگاه جزئی‌تر از زاویه مباحث قرآنی و منابع قرآنی تجزیه کنیم. اگر در تولید و طراحی نرم‌افزارهای قرآنی از منظر مباحث قرآنی به سوژه‌یابی بپردازیم می‌توان عناوین بسیاری را در علوم قرآنی یا معارف قرآنی بیابیم که هر یک به تنهایی ارزش تبدیل شدن به یک لوح فشرده را دارند و می‌توانند بخش عمده‌ای از نیازهای مخاطبان نرم‌افزارهای قرآنی را برآورده کنند و دستمایه بسیاری از پژوهش‌های قرآنی جدید باشند.

مثلاً در حیطه علوم قرآنی می‌توان نرم‌افزارهایی در زمینه روشهای تفسیر قرآن، اعجاز قرآن، قرائات قرآن، ترجمه قرآن، تاریخ قرآن، طبقات مفسران، نقد و بررسی تفاسیر مهم شیعه و سنی و... تولید کرد که در هر یک از آنها کلیه منابع اعم از کتب، مقالات پایان‌نامه‌ها و مطالب اینترنتی مربوط به موضوع را در خود جای دهد و با جستجوهای لفظی و موضوعی زمینه پژوهشهای جدید را فراهم آورد.

و یا در حیطه معارف قرآنی تهیه نرم‌افزارهای تخصصی در زمینه توحید در قرآن، معاد در قرآن، اهل بیت(ع) در قرآن، زن در قرآن، اقتصاد در قرآن، سیاست و قرآن، قرآن و هنر، فقه القرآن و... را طراحی کرد و در آنها از کلیه منابع مشهور و غیر مشهور سود جست و دائرة المعارف بزرگی از معارف قرآن را طراحی نمود. همچنین اگر از منظر منابع قرآنی به طراحی نرم‌افزارها بپردازیم می‌توان نرم‌افزارهایی با عناوینی همچون کتب قرآنی، مقالات قرآنی در مطبوعات، پایان‌نامه‌های قرآن، سایت‌های قرآنی، شباهت قرآنی در اینترنت و... را طراحی کرد.

خوشبختانه نگاه جدید به طراحی نرم‌افزارهای قرآنی در حال شکل‌گیری و بالندگی است و بسیاری از مراکز پژوهشی دینی نیز از آن استقبال کرده‌اند بگونه‌ای که هم‌اکنون می‌توان نمونه‌هایی از نرم‌افزارهای قرآنی را که با نگرش‌های موضوعی طراحی و تولید شده‌اند نام برد.

سومین شماره فصلنامه ره‌آورد نور در آستانه ماه مبارک رمضان و بهار قرآن منتشر می‌شود و نمونه‌ای از نرم‌افزارهای قرآنی را که با این نگرش طراحی شده‌اند همانند پروژه مشکاة الانوار که نخستین نرم‌افزار «علوم قرآنی» و «ریحانه» که به موضوع زن در آیات و روایات اختصاص دارد را به خوانندگان محترم معرفی می‌کند. در این شماره برخی از پژوهشهای قرآنی، همچون فرهنگ موضوعی تفاسیر نیز که براساس این نگرش قابلیت تبدیل به یک نرم‌افزار قرآنی را دارند معرفی می‌شود.

امید است که با تلاش همه‌ی خادمان قرآن هر روز شاهد تولید و طراحی نرم‌افزارهای قرآنی کارآمدتر و غنی‌تر باشیم.